

A gyerekek viszonya a rajzórákhoz (Megkezdett)

Gyermekpályák

A gyerekek előttünk természetesen nem csak, mint a didaxisz alanyai jelennek meg, - mit rajzoltak-festettek össze az évek során - a képek mögött emberi kapcsolataik, kapcsolatunk sikerei és kudarcai is ott rejtőznek. Ennek a fejezetnek kezdtem neki legkésőbb, legkeservebben. Egyrészt nem szeretem a gyerekek nehéz sorsát diadalmasan mutogató nevelőt. "Nézzék, milyen szörnyű egy élete van, és lám, én mégis boldogulok vele, én megmentettem, nálam csak - többnyire, vagy azért néha - jót kapott." Meg hogy: "Egy igazi iskolaréme gyerek, senki nem bírt vele, nálam meg lám: milyen szépen dolgozott!" nem a tényközlést kifogásolom, az nagyon rendben van, hogy a tantárgy, vagy a tanár megváltó erővel bír. A diadalmas hangsúly, ami nem helyénvaló. Tartok tőle, hogy az alábbiakat mások hasonló rosszkedvvel olvashatják majd. Meg persze a kudarcaimat sem szívesen mutogatom. Jónéhány gyerekem volt, aki végig ellenállt, és csak egy másik közegbe érve kezdte meglovagolni itt megszerzett tudását. Az egészen gyenge képességű gyerekeknek pedig egészen más, sokkal inkább képességfejlesztő irányultságú munkára lett volna szükségük.

Volt még egy oka a húzódozásnak. Itt gyerekekről lesz szó. Ki kell választani a sok ezer közül néhányat. Jellegzetes sorsokat. De hát mind jellegzetes a maga módján! Ahogy rakosgattam az albumokat, csak nem akart kiesni senki. Amikor meg már valahogy eldöntöttem, kiket emelek ide, a képek közül nem tudtam választani. Lett volna még egy ok: gyerekekről kell írjak, ha csak pár sorban is, és, ők tudják, kik vannak a monogramok mögött. (És persze itt kéretik beszámítani a mindenkori játékvezetői tévedések lehetőségét. Nem jellemzést írok, hanem véleményt!) Addig nincs is baj, amíg csak Bettiről, Jancsiról, szóval a sikerekről írok, de ahogy jönnek a K. Ferik, G. Petik? Csak hát négy évet töltöttünk együtt, megszoktuk hogy: "Ne jelentsd fel magad fájdalmaid előtt! Semmi nincs, ami kimondhatatlan!" Ez a kimondás néha nagyon nehéz volt, de még rosszabb lett volna elkenni, elhazudozni a dolgot. Megszoktuk, hogy vállaljuk magunkat minden pillanatban. Vállaljuk hát itt is. A tipologizálás persze egészen spontán, felszínes, és csak a gyerek tantárgyhoz való viszonyán alapul.

A szabadon fejlődő, belülről vezérelt gyerek

Ők azok, akiket nem nagyon lehet vezetgetni, nem is kell, nincs rá szükségük. Egyszerűen csak hagyni kell őket dolgozni, tanulni. A technikai dolgokat persze meg kell mutatni, bár maguktól is rátalálnak, de ezen túl nincs velük didaktikai problémánk. Nem kell motiválni őket. Ők azok, akik képzőművészetre ítéltettek.

Hogy mi volt az ítélet alapja?

Van, akinek ez a képessége messze kiemelkedik a többi közül. F. P. szinte az önfenntartásra is képtelen, de a fantáziája szárnyal, a technikája pedig hihetetlenül finom. (Később elmeszociális otthon lakója, még később kiköltözik.)

Másnál azért nem ilyen nagy a kontraszt, átlagos négyes-ötös tanulók, de a rajztudásuk ennél sokkal magasabb, és persze nagyon szeretnek rajzolni. E. M. négy éven át nem szólalt meg az órákon, csak gyártotta a rajzokat. Ők is a szakmára ítéltettek, de általában inkább valami alkalmazott terület felé fordulnak. Miki rajzfilmes lett. Mások nem szeretnek azért olyan megszállottan rajzolni, de már megérintette őket a művész szerep.

Alapképességeik esetleg nem is olyan kiemelkedőek. Azért fel fogják venni őket, belőlük lesznek a leendő kollégák.

Van aztán a szabadon fejlődő gyerekek közt olyan is, aki nem csak a rajzban múlja messze felül az osztálytársait. A. B. szépen énekel, gitározik, aerobicban és társ műfajaiban is dobogós, országos bajnok atléta, kitűnő tanuló, gyors gondolkodású, éles eszű, és mindehhez gyönyörű kislány. Az, hogy rajzban, mintázásban is mesze felülmúlja az osztályt, egészen természetes. Ideje persze nincs arra, hogy eljárjon linót metszeni, de otthon van mindenféle rajzeszköze, olajfestéke, néha behozza megmutatni a képeit. Ő szintén belülről vezérelt, szabadon fejlődő gyerek, de nem ítéltetett képzőművészetre.

A szabadon fejlődő gyerek néha nehezen szakad el attól, amiben ő különösen jó. A ceruzával jól rajzoló gyerek nem szívesen fest. Ha nagyon labilis gyerekről van szó, későbbre hagyjuk a festést. Ha azonban egy kiegyensúlyozott gyerek húzódozik, megbeszélem vele, miért fontos, hogy megtanulja legyőzni önmagát is. Ez az egyéni gondozás sajnos többnyire csak a kiemelkedő tehetségeknek jár a nagy létszámú osztályokban. Ha ez a ragaszkodás túl erős, akkor már nem beszélhetünk szabadon fejlődő gyerekekről. Önmaga korlátai kötik. Az ilyen gyerek többféle utat járhat ki magának.

A mesterkedő, műveszkedő rajzolás útját választó gyerek.

Nem szeretnek nonfiguratívban dolgozni, vagy ragaszkodnak bizonyos technikákhoz, apró kis ellenállások, de jelzik a személyiségfejlődés, a helyzet, vagy csak a tanár - diák viszony apró problémáit.

Őket a legnehezebb észrevenni. Gyakran aktuális családi, egyéni problémák húzódnak meg a háttérben, amit a tanár a tantárggyal, személyével szembeni ellenállásként értékel. Innen aztán egyre "fokozódik a helyzet" a teljes leválásig. Néha nagyon jól rajzoló gyerekek laposodnak el, csak azért, mert mondjuk a kemény, volt birkózó apa attitűdjét várják el a lassabb, bizonytalanabb rajztanártól.

Emlékkönyv festegetés, rajzolgatás, látvány utáni illuzionisztikus rajzolgatás.

Az órákon egészen közepesen teljesítő gyerekek is nagy lendülettel vehetik magukat az alkalmazott grafikai munkálkodásba, kommersz minta alapján. A tanárok többsége nem szereti, úgy érzi, a gyerek kerülő útra tévedt. Ez így is van, de első rajzaink, verseink valószínűleg valamennyiünknek effélék lehettek, innen még bárhová vezethet az út.

A személyiségében sérült, jól rajzoló gyerek

(Alternatív V. Gabi, V. Tibi. D. A.)

Ők egy menekülési lehetőséget kapnak a rajzolás által. Innen egészen magasra, és egészen mélyre is vezethet az útjuk. D. A. esete egészen különös volt, szélsőségesen közösségellenes viselkedése az osztály periferiájára sodorta az egyébként kitűnő tanulót. Az osztályfőnökkel együtt négy éven át folytattuk a kétfrontos harcot¹. Egyrészt az osztállyal kellett elfogadtatni A. nehéz természetének még épp elfogadható vonásait, másrészt A-ból faragni, amit lehetett. Nyolcadikra rajzban is az osztály élére küzdötte magát, de végig kíméletlen ellenséges viszonyban velem.

A személyiségében sérült, nyelvét vesztett gyerek

/B. L. T. G./

Ők egyéb területen kaptak - ha kaptak - menekülési utat, és nagyon nagy energiával kapaszkodnak ebbe. Isten őrizze, hogy erőszakosan próbáljunk nekik itt is utat nyitni. Ha sehol nem találtak még magukra, akkor szinte mindig (már abban a néhány esetben) az érintéseinket utasítják el radikálisan. Hagyjuk őket békén, ne foglalkozunk a lelkükkel. Ha nem fogadjuk el ezt, játszmákat provokálnak.

Az értelmiségi kultúrába tartó, abban gyökerező gyerek

/K. Sz., P. P, stb./

Ők életük természetes részének tekintik a művészeti, ábrázolási, stb. kulturáltságot, de nem vetik magukat úgy az anyagra, mint a művészetre ítéltetett gyerekek. Szeretnek rajzolni, de hát annyi mindent szeretnek még. Az értelmiségi háttér itt nem minden esetben jelent diplomás szülőket, ahogyan a következő csoport szülei is igen gyakran rendelkezhetnek diplomával. Értelmiségi lét alatt itt egyfajta szellemi aktivitást értek. Őket a legnagyobb szakmai tévedés lenne a tantárgyhoz kötni. Örülünk a sikereiknek, de mindig egészben kell látnunk a személyiségfejlődésüket. Nekik szoktam azt mondani: persze, járjatok egy évig metszőkörre, de utána nyugodtan menjetek el modellezni vagy kézműveskedni, búvárkodni, evezni, madarászni is egy-két évet.

Az ide tartó, de csak protokolláris érintkezési pontokkal rendelkező, "fogyasztói" gyerek.

/H. T. R. E./

Itt a család viszonyulása már nem igazán természetes a gyerek képzőművészkedéséhez, és magának a gondolkodó emberré - értelmiségivé - válásnak is vannak problematikus oldalai. Inkább a szabadabb levegő, a művészet világa vonzza a gyereket, de az életmódja, a reflexei inkább egy fogyasztói életutat előlegeznek meg számára. Ez eleinte csak nagyon finom felszínességben mutatkozik meg, általában azonban leváláshoz vezet. Ez a leválás azonban nem a tantárgynak, hanem nekem, illetve a Metszőköri csoportlétkörnek szól. Ha nem lennének a mindennapi kapcsolatunkban elidegenítő mozdulataim, nagyobb lenne a megértésem a Barbi kultúrával szemben, meg tudnám tartani őket.

A kézműves kultúrába tartó gyerek

/U. V., F. P./

Szeret rajzolni, különböző szinten űzi is, de már elvárásolta a tárgykészítés, sző, bőrizik, stb. A rajzórán messze a kézműves szintje alatt teljesít, de azért dolgozik, mert ezt valamiféle szakmai alapképzésnek tekinti.

A lassan érő gyerek

Ők kifejezetten visszamaradottnak tűnnek, akár éveken át, R. Jancsi hatodik végére ért be, L. Emil nyolcadikra.

A nyelvében gátolt, visszamaradt gyerek

/F. F. R. M./

A másik végpont. Eddigi pályám során két olyan gyereke volt, aki pozitív hozzáállása ellenére sem tudott feljönni az osztály átlagszintjére. Mindkét esetben igen súlyos retardációról volt szó. Egyik esetben sem lett volna értelme az erőltetett fejlesztésnek. Az összes többi esetben viszont egy helyzet kudarca volt a gyerek nagyon gyenge rajztudása.

A nyolcadik után megtérő gyerek

(V. B.)

Időnként egy rajzkörben olyan gyerekekre találok, akik teljesen átlagos teljesítményt nyújtottak a négy év során. Aztán új környezetbe kerülve még ez az átlagos szint is az osztály élére emelte őket az első rajz órákon. Vagy egy csinos kislány rácsodálkozott valami firkájukra, vagy valami egész más történt, de valahogy beindultak.

A szubkultúrák gyerekei.

/P, Cs, D. ./

---

¹ Hogy a harcnál lett volna jobb eszköz, azt persze akkor is tudtam, csak épp idő, hely, alkalom hiányzott hozzá.

A jól rajzoló gyerekek befűthetnek egy csoportba, ahol tudásuknak piaca nyílik. Tetoválnak, graffitit festenek, majd megjelennek a szakkörön némi alapképzés reményében. Nagyon jó, ha tudunk velük foglalkozni, de az iskolában ez általában megoldhatatlan feladat. Én egy időben kijártam a város fekete klubjába foglalkozásokat tartani, egész érdekes munka volt.

A később érkezett gyerek

Ők bármifélek lehetnek, egyetlen közös vonásuk, hatodikban, hetedikben, nyolcadikban érkeznek. Nagy néha előfordul, hogy alapos felkészítést kaptak valahol, ekkor szinte észre sem veszem, hogy új gyerekek. Általában azonban minden új nekik, és ez az újdonság igen erősen hat rájuk. Az erélytelen kolléga vezette unalmas rajzolgatások után néhány óra alatt kivirulnak, ami a mieinknek megszokott, természetes, az nekik furcsa, különös, új.

Nóra például az Egyesült Államokból érkezett a hetedikes osztályba, magyarul alig tudott, nagyon udvariasan, nagyon fesztelenül közölte, hogy ő kinn nem tanult rajzolni, ezért itt csak nézni szeretné, mit csinálnak a többiek. - Á, unalmas lenne, inkább megtanítalak néhány óra alatt rajzolni. Ha unod, majd szólsz.

Úgy is lett, kicsit ugyan unta, de nézelődve üldögélni még unalmasabb lett volna, szépen beilleszkedett a középmezőnybe.

Máskor elzárkózó, dacos arcú új gyerek üldögél az osztályban. Óra előtt a többiek már meséltek neki a rajzóráról, érzi, hogy itt valami mítosza van ennek az órának, és ő nem kér belőle. Nem akart eljönni korábbi iskolájából, barátai közül, itt most mindenben rosszat lát. Ott legalább a rajz órán békén hagyták. Most itt ez is oda. Néha fél év is kell, mire beilleszkedik a többiek közé.

A "szürkék"

És hát végül az a bizonyos "szürke" csoport. A vázlatokban már jeleztem gyermekkori élményeimet, hogy igazából nem szürkék ők, hanem feltáratlanok. Jobb esetben nyolcadikra magukra találnak, vagy törpe kisebbséggé olvadnak. Addig beszorulnak saját félelmeik, az iskolai szituáció ridegsége mögé, vagy már szokásukká vált a feladatok elkerülése, felszínes teljesítése. Csendben elvannak az órákon, közepesen teljesítenek.

